

Aandacht voor het bokje levert vlees op

Wilma Wolters

Eind oktober organiseerden bokkenmester Evert van Maanen, Jan van Dijk van Midland Voeders en ForFarmers een avond over 'Kansen voor vleesbokken'. De 75 aanwezigen merkten dat spreiding het kernwoord van de avond was. Bestaande spreiding, zoals in opfokomstandigheden en uitval van bokjes, maar ook spreiding die gewenst is, bijvoorbeeld in aanvoer van bokkenvlees door het jaar.

Een groot deel van de avond ging over het opfokken van bokjes en de uitval. Een 'goede' en een 'slechte' opfok levert uiteraard verschillen op in uitval van lammeren. Bokkenmester Evert van Maanen

heeft dit jaar voor het eerst bijgehouden hoeveel uitval er op zijn bedrijf plaatsvindt, uitgesplitst per geitenbedrijf. "De verschillen per bedrijf zijn groot, zag ik." Geitenspecialist bij ForFarmers Jelle van de

Foto: ForFarmers

Mortel ondersteunde het verhaal van Van Maanen met cijfers uit een Frans onderzoek. Een bedrijf met een 'goede' opfok houdt van de 100 nuchtere lammetjes, na de eerste lactatie uiteindelijk 87 dieren over, een bedrijf met een 'slechte' opfok 62.

"Gevolg is dat een bedrijf met een slechte opfok meer lammetjes moet opleggen en dan dus ook weer meer bokjes krijgt", redeneert Van de Mortel. In zijn verhaal wil hij de aanwezigen vanuit een andere invalshoek naar de aanwas van geiten laten kijken. "Welke geiten doe je bij de bok? En van welke houd je de lammeren aan? Bedenk dat van tevoren. Een deel van de lammeren verkoop je misschien, een ander deel gaat wellicht de mesterij in." Een geit die niet bij jouw bedrijf past zou je misschien helemaal niet moeten laten dekken. "Wat je er niet in fokt, hoeft je er ook niet uit te fokken." Ander punt van aandacht is hoe lang de bok bij de geiten loopt. Volgens de geitenspecialist is tussen de 3 en 8 weken voldoende. In de praktijk zien we bij opfokdieren dat de bokken er tussen de 3 en 20 weken bij lopen. "Dit is te lang om goede focus te blijven houden op het aflammeren. Dan kun je beter meerdere korte periodes hebben. Natuurlijk kan het een keuze zijn, omwille van werkdruk, om gespreide aflamperiodes te hebben." Een strategie om minder bokken te krijgen is het optimaliseren van de vervanging. Van de Mortel adviseert om de eerstejaars geiten een winter door te melken. Je weet dan hoe een geit als duurmelker functioneert. Valt dit tegen, dan kun je het dier beter niet meer dekken voor de nakomelingen. "Op die manier is op termijn de minste vervanging nodig." Van Maanen wijst voor de mesterij nog op het starten met goede bokjes. "Als we uitval willen beperken, begint dat met het inzetten van een goed, gezond bokje. Die dan ook een goede verzorging en goed voer heeft gehad. Zwakke bokjes vallen snel uit en verhogen de infectiedruk in de stal."

Vaker spuiten, niet méér

Bokkenmester Van Maanen weet dat uitval onder de 10 procent moeilijk te realiseren is zonder gebruik van medicijnen. Dierenarts bij De Klomp Dierenartsen Wico Teeuw is dat onder de huidige omstandigheden met hem eens. Al lopen we met wachttijden van geneesmiddelen vaak wel tegen een probleem op, stelt hij. "Tot een enkel jaar geleden hielden we voor de dosering bij geiten en lammeren als stelregel iets meer aan dan er voor koeien of kalfjes geldt. Nu realiseren we ons dat meer spuiten van een middel niet altijd de beste weg is, constateert de dierenarts.

Foto: Familie Verkuil

Een juiste huisvesting met een goed klimaat dragen bij aan een goede weerstand van het jonge dier en aan een lage infectiedruk.

"Meer spuiten betekent ook meer bijwerkingen. Spuit niet méér, maar vaker. Vanwege de snellere afbraak en uitscheiding, zijn de antibiotica sneller uitgewerkt, waardoor er een periode van de dag geen werkzame concentratie in het dier aanwezig is." Als voorbeeld noemt hij: Als je antibiotica spuit lijkt het snel te stabiliseren, maar een dag later lijkt het toch onvoldoende te helpen. Daar

van een van deze drie kan al vanaf de eerste seconde dat een lam leeft. Klinisch gezonde melkgeiten dragen ziekteverwekkers met zich mee, bijvoorbeeld in de mest (diarree) of in de luchtwegen (kopholten). Als de moedergeit het jonge bokje in de pot drooglijkt, brengt ze de infectie al over, maar afhankelijk van de weerstand hoeft het bokje er niet direct ziek van te worden. Daarnaast kan een

'Uitval beneden 10 procent moeilijk te realiseren'

naast moeten we in ons achterhoofd houden dat jongere dieren (lammeren) een hogere stofwisseling hebben dan volwassen dieren. Daarvoor is het nodig om in verhouding deze dieren wel iets hoger (10-30%) te doseren, vertelt Teeuw.

Balans weerstand – infectiedruk

De drie meest voorkomende aandoeningen die voor uitval zorgen bij bokken zijn longproblemen, diarree en gewrichtsontstekingen. Teeuw: "Het oplopen van een infectie

infectie natuurlijk op ieder moment ook via de omgeving of van hokgenoten worden overgebracht. Alles draait om de balans tussen weerstand en infectiedruk." Het realiseren van de factoren die invloed hebben op infectie en weerstand zijn het begin van de oplossing. Zo kun je bokjes jonger dan drie dagen beter niet bij oudere bokken in het hok zetten. Want een crypto-diarree verspreidt zich snel van lam naar lam, zonder dat je het meteen ziet. Om de infectiedruk zo laag mogelijk te hou-

Tijmen Verkuil: 'Het kan makkelijk anders'

Een mooi voorbeeld van het zelf vermarkten van bokjes geeft geitenhouder Tijmen Verkuil van Geitenfarm Hoeve Zomerlust uit Streefkerk. "Toen ik in 2017 hoorde hoeveel bokjes er van mijn bedrijf het niet gehaald hadden bij de bokkenmester, dacht ik: dit moet anders! Ik ben Rotterdam ingegaan en zag in de vitrine bokkenvlees liggen voor wel 20 euro. Ik ben naar binnengestapt en heb de slager verteld dat ik ook bokken heb. In mijn stal heb ik camera's hangen dus ik kon hem live de dieren laten zien. Die slager werd zo enthousiast dat hij meteen kwam kijken. 'Hier ben ik naar op zoek', riep hij", zo vertelt Verkuil. "Hij bood me direct een prachtige prijs per kilo als opstaprij." De zoektocht naar een slachthuis viel Verkuil mee. "De eerste twee waren te duur, de derde wilde bokjes slachten voor een bedrag waar we goed mee weg konden komen. Per saldo heeft het ons met deze manier van werken geld opgeleverd!"

Verkuil leverde dit jaar 126 bokjes af. Slechts 7 sneuvelden er. "Ik wilde het goed doen en een mooi product afleveren. Dankzij mijn 14-jarige zoon die er bovenop zat, is dat gelukt. Hij stond elke ochtend voor 6 uur in de stal om de bokken te voeren en ervoor te zorgen dat ze er droog en schoon bij lagen. We houden ze in hokjes van negen waarbij ik ze sorteer op grootte. We voeren ze driemaal daags melk, individueel in bakjes, en bieden ze fijn stro aan en gemengde brok (brokjes met gehakseld stro en melasse erdoor). Het kost ons 5 uur per

dag, schat ik. Komend jaar gaan we voor nul procent uitval. Het is kijken, kijken, kijken en niet opgeven. Het gaat niet als je ze driemaal voert en de deur dicht doet. Soms kwamen we 's nachts om 1 uur de schuur uit en gingen we er om 4 uur weer in. Je moet ze aandacht geven en helpen als ze het niet alleen kunnen." Heel belangrijk is de start, weet Verkuil. "Daarom geven we ze vier keer 150 ml moederbiest en als het nodig is wel vijf keer of vaker. Vanaf het moment dat ze van de biest af gingen, hebben we door de melk BronchActive gevoerd, wat veel longproblemen heeft helpen voorkomen."

Verkuil voert de bokjes niet heel hard. Met een week of zeven, acht wegen de bokjes 18 kg en dan levert hij ze af. Dat levert zo'n 10 kilo vlees op. "Liever laat ik ze niet tot 20 kg groeien, want bij die laatste 2 kilo lijken alleen de botten te groeien en levert het geen vleesaanzet meer op."

De slager wil graag vijftien bokjes per week, en in december wekelijks wel twintig bokjes.

"Het liefst het jaar rond. Maar ik heb hem uitgelegd dat dat niet lukt, en nu stuurde ik hem elke vrijdag een appje met hoeveel bokjes ik de volgende week kon leveren."

Het kan dus anders met die bokjes, vindt Verkuil. "Met z'n allen zullen we meer van zulke afzet moeten regelen en dan zal het imago van de geitenhouderij snel veranderen. Er is markt voor. Ga naar Rotterdam of Amsterdam en vertel een slager wat je doet."

den, zouden pasgeboren lammeren zo kort mogelijk in de pot moeten zijn. Andere zaken die helpen zijn het lam ontsmetten of zelfs wassen, hygiëne betrachten rondom biestwinning en melk verstrekken, een separatuimte voor zieke dieren en indien nodig zieke dieren op tijd behandelen.

"Weerstand van een bok is dus ontzettend belangrijk", zegt Teeuw. Weerstand wordt voor het grootste gedeelte bepaald door biest. "Geef het bokje het liefst de kwaliteit biest die je ook aan het geitenlam verstrekt", vindt Van Maanen. Verder kun je de weerstand en infectiedruk beïnvloeden door navel en oormerken te ontsmetten, stress te voorkomen en een juiste huisvesting. Hygiënisch werken, goede biestkwaliteit en een goed klimaat is de basis voor een sterkere en gezondere bok.

Het is goed om te beseffen dat de infectiedruk op een mesterij bijna altijd hoger is dan op het geitenbedrijf door het samenvoegen van dieren van verschillende bedrijven, vaak ook nog van verschillende leeftijden. Daarnaast geven meer dieren en zeker meer zieke dieren vervolgens ook weer een hogere infectiedruk. Een zwakke bok meesturen naar de bokkenmester is dus kansloos. "Samen onze verantwoordelijkheid nemen voor de sector is de beste combinatie", vindt Van Maanen. Overigens lobbyt LTO om nieuwe regelgeving omtrent medicatie zo snel mogelijk van kracht te laten worden. Die nieuwe regelgeving is in de maak en maakt het mogelijk om uit te wijken naar medicijnen die in andere landen geregistreerd zijn voor die aandoening bij dat dier, met een kortere wachttijd. Nu moeten geitenhouders nog, omdat voor geiten geen medicatie is geregistreerd, uitwijken naar medicatie voor een andere diersoort met een wachttijd van 28 dagen voor vlees.

Spreiding in aanvoer

De ervaring van Van Maanen is dat het grootbrengen van bokjes in het najaar beter gaat. Hij pleit er ook voor om van de voorjaarspiek af te stappen, ook al omdat de markt daar om vraagt. Bovendien heeft de slachter ook graag het jaar rond bokjes. Een speciale slachtlijn voor bokjes aanschaffen, zoals er wel voor kippen, kalveren, varkens en zelfs schapen is, zal een slachter ook alleen maar doen als er spreiding is in aanvoer van bokjes.

Familie Verkuil voerde de bokjes driemaal daags individueel melk in plastic bakjes.

Foto: Familie Verkuil

